

સ્નેહ-સરિતા

નાટકનાં ગાયનો.

પ્રકાશક

બાપુલાલ જી. નાયક.

મુંબઈ મુજરાવી નાટક મંડળીના અધ્યક્ષ

પ્રિન્સેસ થીએટર-સુરત.

આવૃત્તિ ૫ થી

પ્રત ૩૦૦૦.

(સર્વ હક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.)

સુરત ખપાડીઆ ચક્રાપર આવેલા ધી ન્યુ સમાચાર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં ખંડુભાઈ રામભાઈ નાયકે પ્રકાશક માટે છાપી.

સંવત ૧૯૮૨

અને ૧૯૨૬

મુદ્રે ૦-૪-૦

પાત્રોની નામાંવલિ.

પુરુષ પાત્રો.

કર્નલ રમેશચંદ્ર-કેલાસ નગરનો એક લશ્કરી અમલદાર.
 ઇંદ્રવજ્રપનો વફાદાર 'એડીક્ટ-ઝ' પ્રિન્સેસ સરિતા કુમારીનો
 સ્નેહી અને સ્વામી; મહિલાઓનો દિલસોજ મિત્ર.
 નિરંજન-એક ચિત્પશાસીનો છુપા વેષમાં રમેશચંદ્ર.
 પંદ્રવજ્રપ-કેલાસનગરનો લોકપ્રિય રાજા; સરિતાકુમારીનો પિતા.
 રણુમલ્લ-કેલાસ નગરનો પ્રખ્યાત સેનાપતિ; સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્યનો
 કટ્ટો દુરમન; ઉષાકુમારીનો પિતા.
 જંગમલ્લ-રણુમલ્લના પુત્ર તરીકે ઓળખાતો કેલાસ
 નગરનો કીટકટિવ અમલદાર; કાલિદાસનો પુત્ર.
 મિં સાહેબરામ સુંદરિયા-જંગમલ્લના હાથ
 નીચેનો એક પોલિસ ઇન્સ્પેક્ટર; પ્રબલાનો પતિ;
 "સી સ્વતંત્રતા નિષેધક મંડળનો" પિતા.
 મિં ગમડલાલ સુંદરિયા-સાહેબરામનો મિત્ર, "નિષે-
 ધક મંડળ"ના ટીકાકાર મેમ્બર.
 મિં સંપટલાલ ચોકાવોટર-મિં સુંદરિયાનું પૂછડું.
 મિં દાદીબા તોપખાનાવાળા-"નિષેધક મંડળ" ના
 માનવંતા પારસી મેમ્બર, મિસ દીલરખાના લશ્ચાર.
 માનસા-રણુમલ્લનો ખુશામતિયો, ઇશ્કી ખવાસ.
 રંગીલારામ-"સાતમું ઘર" કરવા નીકળેલા શક્તિ વૃદ્ધ.
 કુલીનકેતુ-સરોજપુરનો સાહિત્યવિલાસી, કલાપ્રિય, સુશિ-
 ક્ષિત, શાળો નૃપતિ.
 પ્રોફેસર પ્રવીણચંદ્ર-સરોજપુરનો બાહોશ ચિત્રકાર,
 કુલીનકેતુનો પરમ મિત્ર; ઉષાકુમારીનો પ્રિયતમ.
 રમિલ-એક પુરુષ-ચિત્રકારના છુપા વેષમાં સરિતાકુમારી;
 થોડા સમય ઉષાકુમારીનું પ્રેમ પાત્ર!
 હપરાંગ શહેરીઓ, 'વેઇટર' પોલીસીયરો. લશ્કરી અમલદારો, વગેરે

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજગતી અર્પણાબિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૬૬૦ વર્ગ.ક

પુસ્તકનું નામ કાંતે ૨૨ રિત્ત

વિષય ટ - : ૨-૪

સતી પાત્રો.

સરિતાકુમારી-વિલાપિતની ખુસાફરી કરી આવેલી. કેલાસ નગરના વિદુષી રાજકુમારી, શંભાઈ દેવસ્વરૂપની પુત્રી; સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્ય માટે લડતે ચલાવનાર 'મહિલા સમાજ' ની નેતા; સ્નેહચંદ્રની પ્રિયતમા.

પ્રખલા-સરિતાકુમારીની માનીતી સખી, સાહેબરામના અન્યાય અને જુલમ સામે જાંડ ઉઠાવનાર તેની કર્તવ્ય નિષ્ઠ, બહાદુર પત્ની.

ઉષાકુમારી-કાલિન્દીની પુત્રી તરીકે ઓળખાતી સ્વમલ્લની પુત્રા, પ્રવીણચંદ્રની શિષ્યા અને અર્ધાંગના.

કાલિન્દી-ઉષાકુમારીની માતા તરીકે ઓળખાતી દૂર લાલચુ, પ્રપંચી સ્ત્રી, જંગમલ્લની જનેતા.

સુલોચના } સરિતાકુમારીની સખીઓ.
મધુરી }

દિલ્લૂખા-પ્રથમ "નિષેધક મંડળ" નાં ઉત્સાહી મેમ્બર અને પાછળથી તેના દુશ્મન; મિન તોપખાનાંવાળાનાં મોહોરદાર.

ઉપરાંત, દિલ્લન વારાંગના, સખીઓ, કંચનીઓ, સતી વાલંટિયરે, 'મહિલા સમાજ' ની મેમ્બરો વગેરે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગોપીરામ-સંગ્રહ

સ્નેહ—સરિતા

નાટકની રૂપરેખા.

અંક ૧ લો.

નાન્દી—મંગલ પ્રાર્થના અને વસ્તુસૂચન.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ—કૈલાસ નગરમાં ચેતનીરા નદીને કિનારે
રાજ્યમહેલ “કૈલાસ કુંજ”

કૈલાસ નગરની રાજપુત્રી સરિતાકુમારી વિદ્યાવતી
હાલ સમયે સ્વદેશ પાછી ફરેલી હોવાથી તેની પ્રિય સખીઓ
તેને પ્રેમના ઉમળકાથી વધાવી રહી છે, અને તેના હૃદયના
જાવો સમજવાને પ્રયત્ન કરી રહી છે, એટલામાં મહારાજ
ઈન્દ્રવજ્રના વફાદાર ‘એડીકાન્સ’ કર્નલ સ્નેહચંદ્રનું આવવું.
હિંદની સ્ત્રીઓની સ્થિતિ જાણી વર્તમાન સમયના સ્ત્રીઓની
વધીલાત કરવાનું સ્નેહચંદ્રનું વ્યવ, સખીઓની
વીદાયગીરી; સ્નેહચંદ્ર અને સરિતા એકલાં.

પ્રવેશ ૨ લો.

સ્થળ—કૈલાસ નગરમાં મિં. સાહેબરામ
મુક્તિકૌજવાળાનું મકાન.

પોલિસ ઇન્સ્પેક્ટર મિં. સાહેબરામ મુક્તિકૌજવાળા
મેળાવણમાં ગયેલી પોતાની પત્ની પ્રમળાની રાહ જોના અને
અંતરમાં ધ્રુવવાતા હોવા છે, ત્યાં પ્રમળા પ્રવેશે છે. તુરંતજ
સાહેબરામ તેને ‘મુખાંજલિથી’ વધાવી લે છે પતિ-પત્ની
વચ્ચે કંકાસ, સાહેબરામની કુશલતા, અન્યાય અને જુદામ

સહન નહિ મળાથી પ્રભાત સીસ્વાતંગની હાલ મલાવવાનો નિશ્ચય કરી, ઘર છોડીને ચાલી જાય છે; સાહેબસામ પશુ સીઓની વિરુદ્ધ એક મહા મંડળ ઉભું કરવાની લીધે પ્રવિણા હાથ પોતાની પાનીને 'બેલકાંઈ' કરે છે.

પ્રવેશ ૩ થો.

સ્થળ—“કૈલાસકુંજ” નું ઉદ્યાન.

આજે મહાલા સમાજનો વાર્ષિકોત્સવ છે સીઓની ઉન્નતિ માટે શાં પગલાં ભરવાં તે સંબંધી સરિતા તથા પ્રભાત વચ્ચે ચર્ચા, મહારાજા ઉદ્દેશ્ય તથા સ્નેહચંદ્રનું આવવું, સ્નેહચંદ્રની ભલામણથી મહિલા સમાજની મામ છીઓ જ્ઞાનમાં લેવા ઉદ્દેશ્યે આપેલી આશા. મહારાજા અને કર્નલનું શયન કરવા જવું. ગરબો ગામ સીઓનું વિદાય જવું. તુરતજ નદીને કિનારે એક હોડીનું આવવું હોડીમાંથી બે પુરુષનું રજુમણ તથા જંગમણનું કુપા ભવા નક વેષમાં ઉતરવું અને મહેલમાં મહારાજાનું ખૂન “ખૂન ખૂન” ની ચીસ સાંભળતાં સરિતાનું હોડી આવવું અને ખૂની જોવા હાથમાં સપડાવું, વીજળીક વેગથી સ્નેહચંદ્રનું ધસી આવવું, સરિતાને છોડી ખૂનીઓનું હોડીમાં અદરશ જવું.

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ—સેતનીરાને કિનારે એક ઝાડી.

ઉદ્દેશ્યપત્ર ખૂન છી છટકેલાં સેનાપતિ રજુમણ તથા તેના પુત્ર તરીકે જોળખાતા હિંદકટીવ અમલદાર જંગમણની મસલત.

પ્રવેશ ૫ થો.

સ્થળ—સાહેબરામનું દીવાનખાનું.

બેસી ઘર છોડી જવાથી સાહેબસામ પોતે જાડુ કાઠી :

રહ્યા છે. ત્યાં એમના 'મિત્ર' મીં. 'ઝાંઝલાલ' 'ગુર્દસ્થાન' આવવું. ઘાડિયરામની હાસ્યજનક રિથિતિ. એટલામાં મીં સંપટલાંસ સોડાવોટર, મીં દારીબા સાપખાનાંવાલા, તથા મિસ દિલરખાનું પ્રવેશવું. આ માનવંતા 'મિમ્બરોની મદદથી' "સ્ત્રી સ્વતંત્રતા નિષેધક મંડળ"ની સ્થાપના.

પ્રવેશ ૬ હો.

સ્થળ-કૈલાસ નગરમાં "ઈન્દ્ર સ્કવેર"

નામનું ભવ્ય યોગાન.

મહારાજા ઇન્દ્રવરૂપના શબને અગ્નિદાહ દેવાને નગરજનોની તૈયારી. સ્નેહચંદ્રનું કર્ણામય, માર્મિક સાપણ. લોકોનું રણમદ્દલ તથા જંગમદ્દલ સામે ઉશ્કેરાવું. અચાનક સરિતા દોડતી આવે છે અને સ્નેહચંદ્રને ચેતવણી આપી નસાડે છે. સ્નેહચંદ્ર ઉપર રાજાના ખૂનનો ખોટો આરોપ મૂકી તેને પકડવા આવેલા રણમદ્દલ તથા જંગમદ્દલનું નિરાશ થવું.

પ્રવેશ ૭ મો.

સ્થળ-કૈલાસ નગરની બહાર એક ઝુંપડું.

નાસેલા સ્નેહચંદ્રનું આ ઝુંપડામાં છુપાવું. એટલામાં આ ઝુંપડામાં રહેનારી અને ઉપાના નામને ચોલાવનારી એક નિર્દોષ મધુર છોકરી તથા તેની પાલક માતા ફૂર કાલિંદી પ્રવેશે છે. ઉપાકુમારી ઉપર કાલિંદીના કોષાગ્નિની વૃષ્ટિ થઈ રહી છે. ત્યાં 'યથે' નામ તથા 'શુભા' રંગીલા-રામ નામના એક બુદ્ધિશીલ રસિક "સાતમું ઘર" કરવાને આવી પહોંચે છે. એક હબાર રૂપીઆમાં ઉપાને રંગીલારામ સાથે પરણાવવાનું કાલિંદી ચોક્કસ કરે છે. ઉપાનો કર્ણ-લાપ, કાલિંદીનો ભુદ્ધિમંત્વ. સ્નેહચંદ્રનું દ્રવિત થવું અને ઉપાને બચાવવી, છેવટે લાલચું કાલિંદીને 'જાણી' આપી, ઉપાનાં

ખરાં માળાપની માહિતી આપનારા કાગળો મેળવીને
સ્નેહચંદ્રનું ઉપા સાથે વિદાય થવું.

પ્રવેશ ૮ એ.

સ્થળ—રણમલ્લનો મહેલ.

રણમલ્લ તથા જંગમલ્લની પોતાની તરફેણમાં નવે
પ્રજા મત ઉભો કરવાની યુક્તિ, નિષેધક મંડળનું આવી
પહોંચવું. મહિલા સમાજની હિલચાલને તોડી પાડવાને
નિષેધક મંડળ બીડું ઝડપે છે.

પ્રવેશ ૯ એ.

સ્થળ—કૈલાસ નગરમાં “જનક રસ્તો”

મહિલા સમાજનું સરઘસ ઉપડવાની તૈયારીમાં. જંગ-
મલ્લનું પ્રવેશવું. સરિતાના પ્રેમની માંગણી; જંગમલ્લ
અને રાજકુમારી વચ્ચે ચક્રમક. મહિલા સમાજનું ઉપડવું.
સિંપાહીઓ સાહત રણમલ્લનું આવવું. સિંપાહીઓ અને
મહિલા સમાજ વચ્ચે બપોળપી. સરિતા અને પ્રજાલાલ
ઢોડીમાં બેસી આખા હટકી જવું. જંગમલ્લનું પાછળ પડવું.

ટુંડો.

અંક ૨ નો

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ—કેલાસ નગરમાં રણમહાનો આવાસ.

રણમહા તથા તેનો ખાસ માનવા વારંજનાના
ગાનતાનમાં સુસ્તાન.

પ્રવેશ ૨ નો.

સ્થળ—સરોજપુરમાં “વિહાર હોટેલ”

કેલાસ નગરથી ઉપા સાથે નાસીને સ્નેહચંદ્ર સરોજ-
પુરની વિહાર હોટેલમાં શિલ્પશાસ્ત્રી નિરંજનજી નામ ધારણ
કરી છૂપા વેપમાં રહ્યો છે. સરોજપુરના રાજા કુલીનકેતુના
મિત્ર ચિત્રકાર પ્રેદિસર પ્રવીણચંદ્ર સાથે તેણે મેત્રી બાંધી
છે, અને આજે પ્રવીણચંદ્રને મહા મહેલે આમંત્રણ કર્યું છે.
પ્રવીણચંદ્રજી આવ્યું. શિલ્પકળા સંબંધી ચર્ચા. પ્રવીણચંદ્ર
પાસે ચિત્રકળા શિખવાની ઉપાની મામણી. મામણીનો
સ્વીકાર. પોતાને ત્યાં નિરંજનને આમંત્રણ કરી ઉપાને લઈને
પ્રવીણચંદ્રજી વિદાય થવું. તુરંતજ સરિતા અને પ્રજલાજી
પ્રવેશવું. બન્નેની મસલત. અચાનક પાછળ પડેલા જંમ-
મહાજી હાખલ થવું. સરિતા ઉપર બહાતકરની લેવારી.
નિરંજનજી વચ્ચે પડવું. જંમમહાજી નિરાશ થઈ ચાલ્યા
જવું. શિલ્પકાર ઉપર સજકુમારીજી મેહિત થવું.

પ્રવેશ ૩ નો.

સ્થળ—સરોજપુરમાં કાલિન્દીની વીસી.

કાલિન્દીજી સરોજપુરમાં આવીને વીસીને પધેર સજ
કર્યો છે. હયા સ્થિતિની ખાતર જંમમહાજી આ ઉસી વીસીમાં
ઉતારો લીધો હતો. જંમમહાજી ઉપજેગી પ્રમોદની થેરી.
કાલિન્દીની કગાઇ. સરોજપુરમાં કલાજી પ્રદર્શન જેવા નીક-
ળેલા દિવસમાં તથા તોપખાનાવાળા આ વીસીમાં ઉતારે છે.
“પરજી કે ના પરજી”નો નિર્ણય.

પ્રવેશ ૪ થી.

સ્થળ—સરોજપુરમાં પ્રેક્ષકોને પ્રવિષ્ણવંદને
“આટ” સ્ટુડિયો.”

રાજા કુલીનકેતુની પ્રેક્ષકોને ત્યાં મુલાકાત બેઠે પુરુષ ચિત્રકારના વેષમાં ‘પરિમલ’ નામ માવજી કરી સચિતાનું તથા નિરંજનનું પ્રવેશવું. રાજા સાથે બોળખાણ. રાજા તરફથી હલાના પ્રદર્શનમાં આમંત્રણ. કુલીનકેતુ તથા નિરંજનનું વિદાય થવું. જંગમસ્થના ખાનખી કામગીરી કરી કલિંદીનું પ્રવેશવું અને પ્રવિષ્ણવંદને ખાનખી માતખી આપવા બીજા બોરડામાં હાથ જવો. પરિમલ ઉપર ઉપાત્તું પહોંચી જોટલામાં ફિલ્મના તથા ફોટોના પટાવના આવે છે. ફોટાની તૈયારી. જવાનક નિવેશક મંડળના જોડે-સરોતું બાવી પહોંચવું. જંગમ જંગ! મંડળની વિદાયબીલી. ઉપા અને પરિમલ વચ્ચે શુંગાર વિનોદ!

પ્રવેશ ૫ થી.

સ્થળ—વિહાર હોટેલ.

નિરંજન અને સચિતા વચ્ચે પ્રેમભાષણ.

પ્રવેશ ૬ થી.

સ્થળ—સરોજપુરમાં “કુલીન મહાલય”

આજે કુલીન મહાલયમાં હલાતું પ્રદર્શન અને દરબાર ભરવામાં આવેલ છે. સર્વોચ્ચ ચિત્ર ચિતરનારને આંદ આપવાની રાજાની ઇચ્છા. આંદ મેળવનાર સચિતાને નિરંજન સુદી પાડે છે. સર્વનું આશ્ચર્ય! મંડળ સ્વીકારતાં પહેલાં સચિતાની ફેટલીક માંગણીઓ જોટલામાં જંગમસ્થનું પ્રવેશવું. સચિતાને સ્વાધીન કરવાનો શબ્દભરનો સંદેશ. કુલીનકેતુએ કહેલો અસ્વીકાર. સર્વની તાલુખી વચ્ચે સ્નેહચંદનું બાંધેલું કલિંદીએ ચારેલા કામગીરી પ્રવિષ્ણવંદને હાથે સુધા.

ચવા જંગમદ્વની મજાસમજી અને ધમડી, કુલીનકેતુને કરેલો તિસ્તાર.

પ્રવેશ ૭ મો.

સ્થળ—કુલીન મહાલયનો એક ખંડ.

લડાઈની જલ્દીથી તૈયારી કરવા કુલીનકેતુની સ્નેહચંદને સૂચના. સ્નેહચંદને કમાડર ઇન ચીફની પદવી સરિતા અને સ્નેહચંદનાં રીસામણાં-મનામણાં.

પ્રવેશ ૮ મો.

સ્થળ—સરોજપુરની વાર ઓફીસ.

લડાઈમાં વૉલન્ટિયર તરીકે નોંધાવાને ઉપાત્ત આવવું. પ્રવીણ તથા ઉપાત્ત સ્નેહાલાપ. સરિતાત્ત પ્રવેશવું. ઉપા સામે સરિતાની સીટી મરકરી. કમાડર સ્નેહચંદત્ત દાખલ થવું. વૉલન્ટિયરોત્ત નોંધાવું. ફરમનના ધસારાના સમાચાર, લશ્કરી અમલદારોને ઓફર. લડાઈત્ત ખુબલ.

પ્રવેશ ૯ મો.

સ્થળ—રણસંગ્રામ.

સરિતા અને ઉપા રણસંગ્રામના ટેલીફોન ઉપર, સ્નેહચંદના લશ્કરનો ટેકરી ઉપર ધસારો. રણમલ્લના લશ્કરનો પરાજય અને તેનો વાવટો સ્નેહચંદના હાથમાં, ટેલીફોન ઓફીસ ઉપર ગોળાઓ. પ્રવીણચંદની ચેતવણી. સરિતાત્ત મુક્તિગત થવું. સહિબરામ લાયલ. અંગ્રજીલન્ટ દોર લઈને પ્રબલાત્ત પ્રવેશવું. રણમલ્લ તથા જંગમલ્લ સરિતાને ઉચકી જવાની તૈયારીમાં. પૂલ ઉપર જપાજપી. પૂલને સુરંગથી ઉડાડી સરિતાને ઉપાડી રણમલ્લ તથા જંગમલ્લત્ત નાસવું. સ્નેહચંદ પાછળ પડવું.

ટૂંકલો.

અંક ૩ નો

પ્રવેશ ૧ થી.

સ્થળ—કૈલાસ નગરમાં સાહેબરામનું મકાન.

લડાઈમાં બાબલ થયેલા સાહેબરામને તેની પત્નીએ જ બચાવ્યો હતો. પ્રબલા તેની સારવાર કરે છે, સાહેબરામનો પરતાવો. પ્રબલાની મમતા, નમ્રતા અને ઉદારતા, નિવેધક મંડળના બીરાદરોનું દાખલ થવું. કેટલીક બાબતો જેવી કબુલ્લાતો, નિવેધક મંડળની પૂર્ણાકૃતિ.

પ્રવેશ ૨ નો.

સ્થળ—સરોજપુર અને કૈલાસનગર વચ્ચેનું જંગલ.

લડાઈમાં પરાજય પામ્યા પછી રણુમલ્લ તથા જંગમલ્લ સરિતાને લઈ આ જંગલમાં શપાઈ બેઠા છે, અને બંને રાજ્ય સામે ખુદાસ્વરૂં ચલાવી રહ્યા છે, તેઓની પાછળ પડેલા સ્નેહચંદ્ર એક લૂંટારાના વેષમાં તેઓનો વિદ્યાસપાત્ર બની અહીં પહેરેગીર તરીકે રહ્યો છે; રણુમલ્લ, જંગમલ્લ તથા પહેરેગીરની મસલત, સ્નેહચંદ્રનો રાજ્ય-લિષેક તેમજ લગ્ન થઈ ચુક્યાં છે એવો જૂઠો સંદેશો શોમરામાં કેદ થયેલી સરિતાને કહેવાને પહેરેગીરને યોગ્ય આવે છે.

પ્રવેશ ૩ નો.

સ્થળ—ભયાનક ભોંયરું.

સરિતા કંઈ જાણ્યા કરી રહી છે ત્યાં પહેરેગીરનું દાખલ થવું. પહેરેગીર ધર્મસંકટમાં. એટલામાં રણુમલ્લ તથા જંગમલ્લનું આવવું. પહેરેગીર જુઠા સમાચાર સરિતાને સંભળાવે છે. કેમકે હુદ્દને આઘાત. રણુમલ્લ તથા પહેરે

મીરજીં બહું. જંગમલક્ષ્મી હાલથી માંમણી. સરિતાની કચ્છ-
માં લાખેના અને હાથારી. પહેરેમીરજીં અચાનક પ્રવેશજીં
જંગમલક્ષ્મી નિરાસા અને વિદામગીરી, પહેરેમીર દૂર પહેરે
જાય છે, સરિતાના હૃદયતારજીં તુટજીં અચાનક રૂદન. કુખી,
વિરાધ, અમિત વેળના અસ્તીભૂત મવાની તેમસીમાં,
નીચળીક વેળથી પહેરેમીરજીં ધસી આવજીં અને રુદ્ધચંદ્રના
દાત તરીકે અહેર મજીં.

પ્રવેશ ૪ થી.

સ્થળ—પ્રવીણચંદ્રજીં મકાન.

રુદ્ધચંદ્ર કુખ મવાથી ઉપા આનિમ્મ. સંગીતમાં
તલલીન મવેલી ઉપાતું નિદ્રાવસ મજીં. પાછમથી કાલિલીજીં
પ્રવેશજીં અને કહોરોઈમ્મની મહલથી ઉપાને ઉપાદી જાયી.
તુલ્લજ પ્રવીણચંદ્રજીં આવજીં. તેની વિદ્યવલતા ઉપાની
સાથમાં ઉપલજીં.

પ્રવેશ ૫ થી.

સ્થળ—ઝાડી અને નદી.

સરિતાને પહેરેમીર નસાડી છે. રજુમલ્લ અને જંગ-
મલક્ષ્મી તામુળી ! એટલામાં સરોજપુરની ડોડીઓ નજરે
પડે છે પહેલી ડોડીમાં કાલિલી તથા ઉપા; બીજીમાં પ્રવીણ-
ચુમલ્લ અને જંગમલ્લ ડોડીઓને પકડે છે. ઉપા કાલિલી
તથા પ્રવીણના ખૂનની તેયારી. એટલામાં અચાનક સરિતા
કુમારીના સાંપાડીઓ આવી પહોંચે છે અને સર્વને કેદ
કરી કેલાસ નગર લઈ જાય છે.

પ્રવેશ ૬ થી.

સ્થળ—કેલાસનગરમાં સરિતા કુમારીનો આવાસ.

સરિતા રુદ્ધચંદ્ર સંગથી વિચારો કરી રહી છે ત્યાં

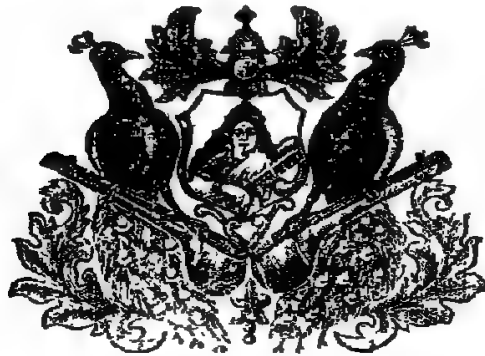
રજુમલ્લ જંગમલ્લ કાચે કેડ પકડાયેલા પહેરેગીરનું પ્રવેશનું,
સરિતા અને પહેરેગીર જોડોતમાં. પરસ્પર કસોટી. મિત્ર-
તામાને 'બનાવના કાચા' પ્રિયતામનું બની બંધુ.

પ્રવેશ ૭ થી.

સ્થળ—કેસાસ નગરનો હરખાર.

સ્નેહચંદ્રને હાથે જંગમલ્લ કાચિલીનો પુત્ર છે અને
ઉના રજુમલ્લની પુત્રી છે એવા આશ્ચર્યજનક ખુલાસો.
રજુમલ્લનો પસ્તાવો અને આપણાત કરવાનો પ્રયત્ન સ્નેહ-
ચંદ્રે કરેલો અમાવ. રજુમલ્લ અને જંગમલ્લને સરિતા
તરફથી ઉઠાર સમા. તાજ સ્વીકારવાને માટે કુલીનકેતુની
સસ્તિમિ બિનંતી. જો તાજ સ્નેહચંદ્રને અર્પવાને સસ્તિની
બહેર માંગણી. ઉઠારતા, પતિપરાયણતા અને કર્તવ્યનિષ્ઠ-
તાની ગાંધી. સીઓની સાવનાઓનું દિગ્દર્શન છેવટે સ્નેહ-
ચંદ્રનું સ્નેહથી મહાત્ મળું અને તખ્તનરીત મળું.
સ્નેહ—સરિતાનો મંગળ સમય.

ટુપ્પો.

સ્નેહ-સરિતા નાટકનાં ગાયનો.

અંક ૧ લો.

સુત્રધાર—

જીવન જ્યોત આધાર નાથ તું,
સત્ય-સિંધુ તું, સ્નેહ-સરિત તું,
સકલ જ્ઞાનનો સાર —નાથ તું
વિદ્યમંડળમાં પ્રજ્ઞાપ્રકાશ,
અવની ઉપર આત્મ ઉભાસ,
સ્વર્ગ, મોક્ષ; નિર્વાણ, વિકાસન,
તારનાર સંસાર. —નાથ તું

વટી—

આનંદે હૃદ છાયાં,
સોહાવશે દિન આજ સુખસાર ભાભા,
સુંદરી ને સ્વામી શોભનારાં —આનંદે
હર્ષભર્યા છે દિલ અમારાં,
મોક્ષગિરિનાં દર્શન પ્યારાં,
છે અણસુલાં એ સુખ ન્યારાં,
હૃદ આં મલકાય બહાલા.
પ્રાણથી છે પ્યારાં, મોક્ષ લ્હાણાં. —આનંદે

સરિતા કુમારી—

રસીલી ખીલી ચંદા.
અનેરી શાંતિ આપે રે એ સુખદા,
હસતી રસમૂર્તિ મધુરી નંદા —રસીલી
નવ નવ ધરતી કાન્તિ અનંગા,
પ્રેમધારા અહા અખંડા —રસીલી

સરિતાની સખીઓ— ૪

પ્રિય સખી પ્યારીને
પ્રીતિથી વધાવીને,
મેહનબર ઝી રીઝાવીને,
હેતે સતકારીએ.

—પ્રિય—

માતૃભૂમિ સદન,
આજ વળી બહાલી એ
સ્વર્ગનં ભૂલી નવ રજ
સ્નેહથી લિખાવીએ.

—પ્રિય—

સરિતા—

૫

મન ઉજળાં વિમલાં મિત્રનાં,
કળિ દિલની ખાલી કુલની,
ન્યમ શીતળ કિરણુ ઝરતાં એ ધવલાં —મન
કુસુમ વિઠાસે જ્યાં કોઝુદી,

સ્નેહચંદ્ર-કુસુમ પ્રભા ખરે ચુંબે શશિ,

સરિતા—હૃદય વિરાગે જ્યોતિ હસી,

રસસૂના દિલમાં રસ ભરતાં સુખ કરતાં.

મીઠકાં સ્મિતકાં એ મધુરાં. —વિમલાં મિત્રનાં

મળણા—

૬

અળખા લાચાર ગિચારી રે,

સ્વામીની દાસી અળખા લાચાર ગિચારી.

પ્યારી પ્રાણુ આપે તોયે નાથ ન રીઝે કાંઈ.

હોળી મીઠાં વેણે રીઝનારી રે

—અળખા—

માંદી મરે છે દર્દથી સંભાળ નારીની નહિ,

દાગી બળે દિલ દુઃખથી, દેનાર દિલાસો નહિ,

દિન રાત સેવા નાથની, કરીએ હસી અમને સહી,

પણ એકની ગલતી થયે, જીવનંતણી સેવા અર્ધ.

—અળખા—

મહિલાઓ—

૭.

ખીલો આરમતેજથી, નહિ સુશ્રિયકંઠથી,
ખીલો દિવ્ય દ્રષ્ટિને, સીએ શું રંકે રંકથી? —ખીલો,
કાલે પુરુષ સહ પ્રેમજ્યોત્સ્નાથી ભવન પ્રકટાવે,
પ્રાણ કળી નહિ પૂજા જર્થે બહાલી જો કરમાવે,
મોહલક્ષ્મી પુતળી નાં મહિલા, પતિની નહિ એ જાંચ,
આરમ વિકાસે હૃદય પ્રકાશે નિજ શુભ થકી પૂજનમ્.—ખીલો.

અધુરી વાને મહિલાઓ—૮

ખીકા જાલે છે માર,
કાળજા કોરમોર કોરતા,
મેઘ જરજે ધનધોર,
જો ચિત્તામાં પ્રેમકુપ ઢોળતાં. —ખીકા૦
વાસુ, વાજળ પંખીડાં, નવપક્ષી ઉડાન,
એકરસે રસભસ થયાં, કરીને કુદરત પાન;
છે આલમ રસભોજ,
સૌ કામિનીને કામનાથ કોરતાં. —ખીકા૦
થેલુ મન ગુંજી રહ્યું પ્રેમગીત જલોલ,
બહાણમ નામ રમી રહ્યું અંતરમાં અલુભોલ;
એ મોથરા કોલે,
ના, નિરહિણીનાથ! આજ તોડતા —ખીકા૦

નિષેધકે મંડળ—

૯

ખીરાદરો! ખીરાદરો! ખીરાદરો! જસ આદરો!
મહિલા નિષેધ મંડળ
રે બહાદરો! રે બહાદરો! રે બહાદરો! હો મેળબરો!
પુરુષનો કુટો ધરે

સાહેબરામ—ઝેરી ટિનપોટ,

ગુંદરીમા—હરગીઝ ઝાંચકોટ,

તોપખાનાવાળા—ધના ઉડા વિચાર,

સોડાવોટર—પત્ની બારીકી ચાર.

સર્વ—નિષેધક મંડલ કરીએ જામલ,
જાગર હંમલ મેઝર સિંગલ સેલ,
હિપ્ હિપ્ હુરરે, હિપ્ હિપ્ હુરરે,
હિપ્ હિપ્ હુરરે, હુરરે, હુરરે, હુરરે,
હુ——ર——રે

—વિરાહરેક

નગરજોએ—

૧૦

કરુણાય હાથ રે,
બીર જો બૂપાલને,
સ્વર્ગ સ્થાપને,
અચળ શાંતિ આપને,
કલેશ સઠલ તું કાપને,
વિનતિ ઉર ધારને,
ઉદ્ધારને પ્રભુ તાતને

—કરુણાથ

—કરુણાથ

ઉપાકુમારી—

૧૧

દિલના લીપક છે રે, કલાનાથ ! દિલના લીપક છે,
હાંછ મારી આંખોના પ્યારા રોશન છે દિલના લીપક છે.
બાહ્ય વસ્ત્યા પ્રેમ પીયુષનાં ચાતક સુખની માંઠા,
ચાતક ઉરમાં આનંદ ઉર્મી, આને રહી ઉલ્લાસ—હાંછ
પાંખી અપમને પાંખો કનકની, આપી કર્યો ઉપકાર,
ઉડું આકાશમાં, તાતના શાયમાં, તોડીને પીંજરદાર—હાંછ

મહિલા સમાજ—

૧૨

જોલો સો જય જયકાર,
જય મહિલા સમાજ.
સોનાનો સૂરજ આજ,
રમણીઓ કેરું રાજ,
તરુણીઓ પ્હેરે તાજ,
જય મહિલા સમાજ.
મળાઓ યામ યામને,
દુલ્હનો ધામ ધામને,

—જોલો

—જોલો

જગાવો જગ નમામને,
જય મંદિરો સમાજ. — જોલો ૦

૧૩

જંગમદલ—દિલબર રસબર પ્રમદા !
સરિતા—જોલ વિચારીને જોલ, થઇ જશે નિજ તોલ.
અંધ ન થા અભિમુની મદમાં,
પખી નાખું પલમાં. — દિલબર ૦
જાણુ તારૂં મોત આજે, છુટ લીધી જો જશ્યે,
અહિં નહિ ફાવે, નીચ ફર તુંથા ! હીચકારા જા.
જંગમદલ—રસિકા, વનિતા, લલના,
સરિતા—ખસ કર મૂરખા, ચુપ કર બાયલા,
નિર્લજ નફટ તું નવ થા;
ખસ, ડિંકર જા ! — દિલબર ૦

અંક રજો.

દિલબર

૧૪

રસપાન કરો, પ્રિય પાન કરો. રસિકા — રસ ૦
પ્રેમનો ખાલો ભરી પીઓ પીલાવો,
જોખન કેરી કજિ કરમાય કાઠ,
ચુંબી વસી ચુંટી લૂંટી લ્યો,
પ્રિય પાન કરો — રસ ૦

ઉષા—

૧૫

ગર્ભ જો નિશા, સુના જીવનની
ખીલી શુભ આશ, આ અંતરની,
ચમકી પ્રેમે જો ઉષા. — ગર્ભ ૦
જેયું જગ કોઇ ન કોઇને ચાહે,
સહસા નભમહિ સ્નેહવીજ થાણે,
મન મંદિરની લીતરે જો વસી ઉષા. — ગર્ભ ૦

સરિતા —

૧૬

એ શાણા, સ્નેહી, સાદી મહેમાની સ્વીકારેને,
કરી દષ્ટિ મીઠી સ્નેહીસદન દીપાવેને. — એ શાણા
હેયું છેયું આજે પ્રેમ પૂજવાને,
પાદપંકજની રજ ચુંબવાને,
મધુ વાણી સુધારસ ચૂંસવાને,
મારા મોથેરા મહેમાન રંક મહુલી સુહાવેને—એ શાણા

દિલરૂખા—

૧૭

મીઠી ખ્યાલી છે ખ્યારા સનમની
કરી મને ઘેલી તેં તો “લવ”થી — મીઠી
દાદીબા—જીર ડીયર ગુલે ગુલામ, મહોબતથી ઉલસાય,
દિલરૂખા—સકુનો હેતલયાં તુંજ જાણા સુણી

દિલ આ મલકાય,

દાદીબા—ડીયર તું પૂતલી ઇલમની. — મીઠી
નેન બાન ચકી ઘાયલ હું તો, બાન ભૂલ્યો દિલદાર,
દિલરૂખા—દિલબર ભઈ તુંજ પર વારી, નિશદિન હું ગુલબર
દાદીબા—ડાર્વિંગ તું ડાલિ રોશનની — મીઠી
પરિમલ—

૧૮

વિવિધ વિભૂતિઓ આત્માની માનવી,
હૃદય મન, શરીર, સૌ આત્મલીલા બાણવી—વિવિધ.
જ્ઞાનબીજ વિકાસ જગમાં ન ઇતર,
અમ સકલ કલસિદ્ધિ વિભૂતિ આપની—વિવિધ.

ઉપા—

૧૯

બાઓ ખ્યારા તો સમ છે આ ખ્યારી તણા
લોખા દિલની વાતલડી સુણી બાઓ કયાં, બાઓ કયાં ?
પરિમલ—છોડને જો રમા. — બાઓ
ઉપા— કહી મેં મારાં ઉત્તી, છોડીને સૌ લાજ
ખોલોને મન જાણમા, તલસાવો શા કાજ ?
પરિમલ—ખ્યારં શું, પ્રીત શું, હું નહિ બાણું જરા. — બાઓ

નિર્દેશન—

૨૦

અલિહારી ન્યારી તારી,
 શક્તિ અતિ વારી,
 મતિ સમજે ન કાંઈ મારી,
 કામ તું અનેરો છે. —અલિહારી૦
 સજીને રાંચાર,
 થરી કીર્તિ અને અધિકાર,
 ચારી નહિ આપી, આજ દિવસો દુહારો છે.
 —અલિહારી૦

સરિતા—

૨૧

અહોજલાલી ભેઈ મેં, બાહું ગરીબીને દવે,
 છુખ દુઃખ તડકા છાંયડા, કુદરત તણા રંગો ખરે—અહોજલાલી૦
 છે પ્રેમની મીઠી મજા, મુશ્કેલીસ હાલતમાં સ્થી,
 ના વેલવોના લોગમાં, અવકાશ પ્રીતિને જરી
 બાહમતાણી મુસ્તાની હો, વિષુ રોહુ જો શા કામની,
 ફાની ખરે સો રોશની, દિલ રોશની જો ત્યાં નહિ.—અહોજલાલી૦
 સરિતા

૨૨

પ્રિય નયને છુપું બહુ એ બહાલમ,
 રસીલાં મધુરાં નયનો નેહ વચનો ઉચારતાં—પ્રિય૦
 રિમત કરી સમજાવો બહાલી,
 સુમી લઈ સરમાવો ખારી,
 નિર્દેશન—હો મુર મારાં, વાહ રહિયાળાં, કામજુગારાં,
 સરિતા—સાન લમથું સોહામણાં. —પ્રિય૦

સરિતા—

૨૩

દેવીજો સમી જ્યાં પૂજાવી વનિતા,
 સદાજો કલ્યાણી વહે ત્યાં સરિતા,
 ભાવિની મુઆશા માનીતાં લલિતા. —દેવીજો૦
 અમરાપુરી ઉતારવી જો દેશ આ સંસારમાં
 અર્ધાંગનાને આપજો સો સાધનો સંસ્કારનું,

વિદ્યાર્થે સીખેખને, દુઃખ વૃદ્ધને જ્ઞાનનાં
ગુહ્યોત્તરે ને દેશીજાતિ નારીવણુ સન્માનમાં
ભાવિની મુખારાગાનિતાં સહિતા —દેવીજો૦

સરિતા—

૨૪

માણીલા નિરંજન, સહુણા મારા શામળા,
અનિની મનાવતી જો ન્હાલમાં,
નેશવતી પ્રીતિતણાં મુખેલીલાંજો હંસલા—માણીલા૦
ખન નવનાં કરાવીશું સુધાભવાં,
માનવે હો માધવા,
હસાવીશું, રીસાવીશું, યાવા,
હો રીસાઈશું, જો માનશે ના,
હાસશે તો ન્હાલમાં —માણીલા૦

ઉપા—

૨૫

અમીઝણાં હૃદયમાં સરતાં
સ્નેહે સરતાં, આંતિ ભરતાં,
વંચે રસભરતાં —અમીઝણાં૦
ન્હાલમ જાગણુ નર હલમયે,
મુંદરી સુભગા નિશદિન ન્હાવે,
મધ્ય વધા પલળી પ્રીત મોંહે,
ભરજી નવસ્નેહ—સહિદ ઉછળતાં —અમીઝણાં૦

સરકેર—

૨૬

વીર નર જો રજપુતવર સત્તર મહ માયે કરો ભળવાન,
ચાલો ન્હાલર, કંપાવો, મૂળવો ધરણી આસમાન;
અમકાવો સમયેર ભાલા લેદો ફર અરિના પ્રાણ,
ગન, રાધકેસ, ને કેનનને છોડી, પાવો દુશ્મન યાણુ. —વીર૦

અંક, ૩ જો.

પ્રબોધ

૨૭

સુખની આશ જગ છવાય.
આશાથી જીવન છવાય,
દુઃખ દરદ સહતાં સકલ,
આશાવાલી અંધાય
આશનાં ગીતો ગવાય,
ઉત્તમ સૂરો ગીવાય,
કેદ મધુર સંગીત સુખદ,
હિલના ઘા હિલ સમાય

—સુખની०

સુખની०

નિષેધક મંડળ—

૨૮

આજે ઉત્થાપન કરીએ,
મંડળ પાણીયું લઈએ,
મહિલાનો કુંડો ધરીએ,
પાધડીનો વળ ફેરવીએ
નિષેધક મોઢાં કાળાં,
'બોયકોટ' કરો ના જાળા,
જસ 'વેલકમ' સૌ સુધારા
જસ 'વેલકમ' સૌ સુધારા

—આજે०

—આજે०

સરિતા—

૨૯

આશાની અણમોલ સુખભરી પલ, જસ ગડ પ્યારી,
વપસાવરે અરણ્ય અગ્ની ગયું સુકાઈ
જોયું વિરાગ હૃદય નૂર માયા મંદિ મોહી,
પ્રેમસદન નિરખતાં, પ્રતિમા સરીરે.

—આશા०

—આશા०

સરિતા

૩૦

લઈ તારાં બહાલા રે જોવાવણાં,
છે દિલમાં ને સુખમાં મીઠી સુધા
નિરાશને ઉગારનાર દિલદારના સખા

ચેરી બઈ આજ,
 બાળ સીધી વિચારમાં,
 ચેરીને ફૂલ પાડે, ચમકાવે.
 એ બહારમાંના ફૂલો પૂં ઝણમાં,
 આ પુણ્યને ખીલાવનાર મિત્ર તુજ ચંદ્રમાં,
 ચારી બઈ આભારમાં— —લઉં.

ઉપા—

૩૧

છવન સકળ સૂનકાર, મંદ અરે! —છવન૦
 આત્મવીણા સૂર પૂરે, આયે દિવાસો રે.
 સંગીત પ્રભુ વસાલે, મંદ અરે. —છવન૦

સરિતા—

૩૨

બહાલે બાંધી લોળીને પ્રેમ બંધથી,
 રનેહચંદ્ર—બાંધતાં કેહી મયો હું કેહીના સંગથી. —બહાલે૦
 સરિતા—[ત્યારે પ્રેમબંધન એ તો ચેપી રોગ હશે?]
 રનેહચંદ્ર—[રોગ નહિ, પ્રભુ બાંધે બૂલબૂલામણી.]
 સરિતા—મોહિની પ્યારે પાથરી, દિલના અણુઅણુ માંય,
 ગઈ માલિકી દેહની, ઈર મન ઘેલાં યામ.
 રનેહચંદ્ર—પ્રીતિના પાઠ લઉં બધી,
 સરિતા—[ત્યારે પ્રેમજ્ઞાનમાં તો કુણુ જેવા બાળકજ હશે?]
 રનેહચંદ્ર—[અનુભવી ગોપિકાની નજરમાં તો બાળકજ]
 સરિતા—કિશોર, અહા! કહાનજ. —બહાલે૦

સર્વ—

૩૩

શુભ પળ છે મંગલ શાંતિ ભરી,
 કરી આહા! નજર દીનપર મધુરી, હરિ!
 સુખિત આપી દેવીને ઉડાડી અધી દુનિયાની,
 જ્યોત જગમાંય પ્રકટાઈ શુભ સદાની —શુભ૦
 સુખી થાયે સૌ સંસાર, દયાલ જગજીવન,
 તારનારાં નરનારી પરસ્પરે સુકાની. —શુભ૦

३ मंथनं नमः
३ मंथनं नमः

नमः मंथनं

- १
- ३ मंथनं
- ४ मंथनं
- ५ मंथनं
- ६ मंथनं
- ७ मंथनं
- ८ मंथनं
- ९ मंथनं
- १० मंथनं
- ११ मंथनं
- १२ मंथनं
- १३ मंथनं
- १४ मंथनं
- १५ मंथनं
- १६ मंथनं
- १७ मंथनं
- १८ मंथनं
- १९ मंथनं
- २० मंथनं
- २१ मंथनं
- २२ मंथनं
- २३ मंथनं
- २४ मंथनं
- २५ मंथनं
- २६ मंथनं
- २७ मंथनं
- २८ मंथनं
- २९ मंथनं
- ३० मंथनं
- ३१ मंथनं
- ३२ मंथनं
- ३३ मंथनं

- ३४ मंथनं
- ३५ मंथनं
- ३६ मंथनं
- ३७ मंथनं
- ३८ मंथनं
- ३९ मंथनं
- ४० मंथनं
- ४१ मंथनं
- ४२ मंथनं
- ४३ मंथनं
- ४४ मंथनं
- ४५ मंथनं
- ४६ मंथनं
- ४७ मंथनं
- ४८ मंथनं
- ४९ मंथनं
- ५० मंथनं
- ५१ मंथनं
- ५२ मंथनं
- ५३ मंथनं
- ५४ मंथनं
- ५५ मंथनं
- ५६ मंथनं
- ५७ मंथनं
- ५८ मंथनं
- ५९ मंथनं
- ६० मंथनं
- ६१ मंथनं
- ६२ मंथनं
- ६३ मंथनं
- ६४ मंथनं
- ६५ मंथनं

आयुर्वेद ग्रं. नायक.

ग्रंथ ग्रंथना नाटक मंथनं नायक.

